

"Ми йшли по воєнних дорогах..."

(антивоєнні твори письменників-полтавців, учасників Другої світової війни)

Найбільша цінність у світі – мир між людьми.

М. Монтессорі

Письменники народжені, щоб втручатися.

Г. Бель

Друга світова війна (1939–1945 рр.) була однією з найдраматичніших і найкривавіших подій світової історії. Немало зробили для перемоги над жорстоким і ненависним ворогом у роки війни українські письменники, в т. ч. і уродженці Полтавщини.

Молоді полтавці ставали бійцями, командирами, працювали в редакціях фронтових, армійських газет, писали вірші, оповідання, нариси. Їхнє полум'яне слово підносило бойовий дух воїнів, вселяло впевненість у перемозі. Але, коли цього вимагала фронтова обстановка, нехтуючи смертельною небезпекою, наші земляки виявляли справжні взірці особистої відваги й мужності.

Матеріали представленої виставки згруповані у двох розділах: проза і поезія, в кожному з яких у логічному порядку подається коротка воєнна біографія автора, а потім представляються його твори, наявні у фондах бібліотеки.

ОБПАЛЕНА ВОГНЕМ ПРОЗА

... дедалі повнішим, об'ємнішим, яскравішим і вразливішим стає художній літопис Великої Вітчизняної війни...

Ю. Чорний-Діденко

ГОНЧАР ОЛЕСЬ ТЕРЕНТІЙОВИЧ

(03.04.1918, с. Суха Кобеляцького повіту – 14.07.1995, Київ)

Учасник війни з 1941 року. Починав рядовим студентського батальйону, закінчив гвардії старшим сержантом, кавалером п'яти бойових нагород.

Воював на Південно-Західному, 2-му Українському фронтах, брав участь в обороні Києва, у визволенні багатьох європейських міст. Був двічі поранений, пройшов пекло двох фашистських концтаборів.

Події воєнних літ відтворені в трилогії "Прапороносці" (1947–1948), повісті "Земля гуде" (1947), збірці оповідань "Модри Камень" (1948), романах "Людина і зброя" (1960), "Циклон" (1970) та багатьох інших.

Гончар О. Т. Прапороносці : трилогія / О. Т. Гончар. – К. : Веселка, 1995. – 461 с.

"Якщо залишуся живим – висічу з каменю", – поклявся Олесь своїм бойовим побратимам, живим і мертвим. Доля вберегла його для народу-переможця і тих героїв, які не дійшли до Перемоги, щоб світ читав "Прапороносці".

Такий твір, як "Прапороносці", удостоєний 1947 року Державної премії СРСР, – це втілення досвіду людей воєнного покоління, переданого нащадкам, свідомого антивоєнного, антифашистського спрямування.

Гончар писав роман в гарячий слід, писав прямо з оригіналу подій, рукою солдата, що пліч-о-пліч зі своїми героями пройшов дорогами війни. Твір став не просто документом війни, а художнім документом епохи.

Гончар О. Т. Людина і зброя : роман / О. Т. Гончар. – К. : Український письменник, 1994. – 287 с.

Безумством духу, *"вибухом дикунства"* постає війна у романі. Митець показав, як нищиться все живе, як на всіх рівнях життя одна за одною лягають смуги смерті.

Герої твору – цвіт нації, безвусі студенти, які пішли добровольцями на фронт, і були покликані відстояти свою Батьківщину, життя народів світу від загрози фашистського винищення.

Вони, відомі і невідомі подвижники сорок першого року, стояли на смерть на палаючих рубежах, своєю стійкістю, ціною власного життя наближали Перемогу.

Людські стосунки в романі оголені до краю першими днями війни, тягарем відступу, де кожна фраза болить і кровоточить, як осколочна рана...

Твір автобіографічний, дуже правдивий, автор показує, як війна ламає молодим людям життя, вбиває юнацькі мрії і кохання. Він нашттовхує кожного читача на глибокі роздуми про мир.

За цей роман 1962 року письменник став першим лауреатом Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка.

Гончар О. Т. Циклон : роман / О. Т. Гончар. – Ужгород : Карпати, 1981. – 264 с.

У романі прозаїк написав про найболючіше в історії "свої" війни. Про полон. Роман – "роздум про незнищенність людини". Ці слова є ключем до розуміння авторського задуму.

Богдан Колосовський, знайомий читачеві із роману "Людина і зброя", з вершини сучасності має намір поглянути на минуле, зафіксувати на кіноплівці тих людей, які разом з ним зламали хребет фашистському звіру.

Він вирішує зробити фільм про рядових війни, які не втратили віри, гідності у надзвичайних умовах, у гітлерівському полоні, коли оголений дух людини боровся з кривавою трясовиною, з власним відчаєм, переборюючи сліпу силу інстинктів.

Тотальність руйнування людини, шлях до глобального занепаду, мороку, нових воєн, фізична і духовна несвобода – ось що таке фашизм у романі.

ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ ПАВЛО АРХИПОВИЧ

(25.08.1924, с. Солошине Кобеляцького р-ну – 03.02.2009, Київ)

З перших днів війни добровольцем, ще не маючи повних 17 років, Павло пішов до армії. Курсантом 2-го Київського артучилища брав участь в обороні Києва, був поранений. Закінчив Харківське училище протитанкової артилерії. Як офіцер-артилерист воював на Брянському фронті. В серпні 1942 року, тяжко поранений у груди, попав у фашистський полон. У нацистських концтаборах – до лютого 1945 року. Останні місяці війни Загребельний партизанув на Рейні. Був офіцером зв'язку військової місії при 1-й американській армії та в англійській зоні окупації Німеччини.

Війна присутня в багатьох творах П. Загребельного: повісті "Дума про Невмирущого" (1957), романах "Європа 45" (1959), "Європа. Захід" (1961), "Спека" (1960), "Шепіт" (1966), "З погляду вічності" (1970), "Розгін" (1976) та інших.

Загребельний П. Дума про невмирущого : історія недовіреного життя / П. Загребельний. – К. : Веселка, 1991. – 191 с. : іл.

Це – один із тих творів, своєрідним ключем до написання якого послугувала біографія автора. За всієї автобіографічності повісті її не можна повністю "накладати" на життєпис самого Павла, цілковито ототожнюючи героя твору Андрія Коваленка з молодим офіцером Загребельним.

І не тільки тому, що герой твору загинув, а майбутній письменник уцілів, хоча і йому випало зазнати багато випробувань: полон. Концтабір. Штрафна команда. Команда смертників. Каткування.

Андрій на порозі смерті. І тоді юнак зробив останнє, що він зміг зробити. Разом з ним був у камері поляк Єжи, якого фашисти мали спалити в крематорії. Вночі, зібравши рештки згасаючих сил, Коваленко, щоб урятувати поляка, помінявся з ним номерами... Врятувавши побратима, Андрій назавжди ввійшов у безсмертя. Його коротке життя залишилось в пам'яті людей пісню, героїчною думою.

Загребельний П. Розгін : роман / П. Загребельний // Загребельний П. Твори : в 2-х т. – К., 1984. – Т. 1. – 549 с.

Протистояння і протиборство двох ворожих сил показане в романі "Розгін", удостоєному 1980 року Державної премії СРСР: це протистояння, уособлене в яскравих, живих персонажах, відображає сутність сил, що боролися в тій війні, їхні духовні та моральні цінності.

Через три десятиліття після закінчення Другої світової війни письменник з тривогою пише про відродження фашизму в Західній Німеччині. Символічно, що "ініціатором" неофашизму став концтабірний лікар Кемпер, який у роки війни проводив так звану селекцію в'язнів.

ДИМАРОВ АНАТОЛІЙ АНДРІЙОВИЧ
(17.06.1922, м. Миргород – 29.06.2014, Київ)

Учасник війни з 22 червня 1941 року: спершу на Південно-Західному фронті (Бессарабія), потім у Криму, пізніше – у партизанському загоні і знову в діючій армії. Був поранений і контужений. В останні роки війни працював у редакціях республіканських газет. Нагороджений бойовими медалями.

Враження воєнних років лягли в основу повісті "Син капітана" (1958), роману "Біль і гнів" (1974), збірки історій "Постріли Уляни Кашук" (1975) тощо.

Дімаров А. Біль і гнів : роман / А. Дімаров. – К. : Україна, 2004. – 928 с. – (Б-ка Шевченківського комітету).

У романі, друга частина якого удостоєна 1981 року Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка, – щемливі описи життя українського села під час фашистської навали.

Чи не вперше в українській прозі так правдиво, переконливо твір показує страждання і боротьбу з окупантами. Наростаючий опір загарбникам, неминучі втрати, самовідданість людей і їхня певність справедливої відплати, яка повинна спіткати ворога зараз, негайно і всюди, – все це в романі звучить як апофеоз болю, гніву і прокляття кровопролитній війні.

Дімаров А. Українська вендета : повісті / А. Дімаров. – К. : Дніпро, 1995. – 247 с.

У творах, що увійшли до цієї книжки, письменник розповідає про події Великої Вітчизняної війни на Полтавщині.

За повістями "Українська вендета" і "Симон-різник" поставлені художні кінофільми.

Повість "Симон-різник" була екранізована під назвою "Ізгой" і була відзначена премією Гран-прі на міжнародному кінофестивалі в Каннах.

ЦМОКАЛЕНКО ДМИТРО ГНАТОВИЧ
(25.09.1922, с. Бетяги Глобинського р-ну)

Учасник війни з 1941 року. Починав рядовим, закінчив у званні гвардії старшого лейтенанта. Брав участь у битві за Москву, воював на Західному фронті, командиром протитанкової батареї пройшов з боями Україну, Румунію, Югославію, Угорщину, Австрію. Був двічі тяжко поранений, контужений. Кавалер багатьох бойових орденів і медалей.

Враження воєнної пори відтворені в повісті "Суворе повноліття" (1959), в оповіданнях збірок "Зірниці над Дніпром" (1952), "Бувальщини тривожних літ" (1967).

Цмокаленко Д. Г. Суворе повноліття : повісті, памфлети, етюди / Д. Г. Цмокаленко. – К.: Дніпро, 1982. – 358 с.

Присвячуючи повість "Суворе повноліття" юним землякам, автор написав: *"Друзям моїм, яким війна передчасно обірвала дитинство і рано принесла суворе повноліття"*.

Події відбуваються в роки війни на Полтавщині – в Ковалівці, у Румунії та Югославії. В центрі повісті, в якій поєднані художня розповідь і документальна основа, доля сім'ї Вихренків. Макар Вихренко з самого початку війни на фронті. А на долю дружини і сина випали чорні дні окупації. Сім'ю командира Вихренка тероризують і переслідують фашисти і поліцаї.

Трагічно обривається життя Марії, яку розстрілюють окупанти, сина Мишка вивозять на каторгу в Німеччину. Підліток втікає з невільницького потяга і починає боротьбу з загарбниками в сербському партизанському загоні.

Через призму поневірянь, випробувань молодого героя та його друзів автором показані страхіття війни, жорстокість фашистів та їхніх прислужників і запродавців.

**КАШИН ВОЛОДИМИР ЛЕОНІДОВИЧ
(30.03.1917, м. Кобеляки Полтавської губ. – 1992)**

Учасник війни з 1941 року. Починав рядовим, закінчив техніком-лейтенантом. На фронті був начальником радіостанції, командиром взводу зв'язку, начальником оперативної групи розвідки, воював у військах протиповітряної оборони. Брав участь у визволенні міст України, в Ясько-Кишинівській операції, в боях у Румунії. Має бойові нагороди.

Враження воєнних років відтворені в оповіданнях "Сам поховав", "П'ята куля", повістях "З нами були дівчата" (1959), "Гнані крізь морок" (1964), "Навздогін за життям" (1970) та інших.

Кашин В. Гнані крізь морок. Навздогін за життям : повісті / В. Кашин // Кашин В. Твори: в 3-х т. – К., 1987. – Т. 1. – С. 16–469.

Антифашистська диалогія історично правдиво розповідає про неймовірно важку долю юних бранців з України, силоміць вивезених до гітлерівського рейху на рабську працю.

Відірвані від рідної землі, вони не зреклися Батьківщини, пронесли крізь безпросвітність неволі священну віру в перемогу над фашизмом. Цей мотив у творах провідний. Так, шістнадцятирічна киянка Надійка пройшла "три кола пекла" – пересильні табори Любліна, Кракова, Ансбаха, але її несхитний, волелюбний характер допомагає вижити.

День у день над нею та іншими бранцями висіла загроза фізичної розправи, але вони постійно відстоювали себе, власну гідність, право називатися людиною.

Реальні факти життя і художній домисел письменника злилися в диалогії воєдино.

КАЗАКЕВИЧ ЕММАНУЇЛ ГЕНРИХОВИЧ
(24.02.1913, м. Кременчук – 22.09.1962, Москва)

На початку липня 1941 року став рядовим стрілецького полку. Закінчив курси молодших командирів, працював у військовій газеті. З серпня 1943 року – у розвідці. Бойовий шлях офіцера проліг від м. Володимира до Берліна. Нагороджений чотирма бойовими орденами та двома медалями.

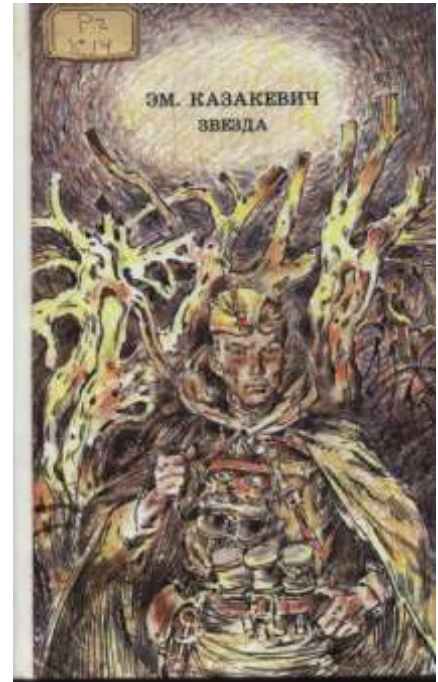
Враження воєнних років відтворені в повісті "Зірка" (1947), романах "Весна на Одері" (1949), "Будинок на площі" (1959) та інших творах.

Казакевич Э. Звезда : повесть / Э. Казакевич. – Ленинград : "Детская литература", 1989. – 111 с.

Бестселер повоєнних літ – повість "Зірка" був задуманий, коли автор воював за визволення м. Ковеля. У ній відображено вистраждане і пережите на дуже неспокійній ділянці фронту, де фашисти планували перейти в контрнаступ. В успішне проведення операції під Ковелем зробив особистий внесок письменник і розвідник Казакевич.

В творчості нашого земляка повість, удостоєна Державної премії СРСР, і нині залишається головним твором серед інших про Велику Вітчизняну війну, найправдивішим і найчеснішим. Глибокий ліризм і драматизм змісту, незабутня живість облич героїв, їх людська привабливість завоювали любов читачів.

До речі, кінофільм, котрий протягом останніх років демонструє телебачення, хоча і однойменний, значно відрізняється від повісті скороченням змісту.

Казакевич Э. Весна на Одере : роман / Э. Казакевич // Собрание сочинений : в 3-х т. – М., 1985. – Т. 1. – С. 364-805

Свій перший роман автор присвятив завершальному періоду війни. Він будував його на дійсних фактах, характерних для останніх місяців війни. Твір широко ввібрав у себе особисті враження Казакевича.

Начальник дивізійної розвідки, він з 47-ою армією Першого Білоруського фронту в кінці січня 1945 року перейшов кордон Німеччини і був учасником описаних подій, про що свідчать його листи з фронту.

Критики назвали роман "талановитим, яскравим, патріотичним". 1950 року він був удостоєний Державної премії СРСР.

ДЯЧЕНКО АНАТОЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ
(22.03.1925, с. Мачухи Полтавського р-ну – 10.11.2008, Полтава)

У шістнадцять років разом з однокласниками добровольцем пішов на фронт, до діючої армії. Бойовий шлях юного солдата, пізніше сержанта-альпініста проліг від Полтави до гір Північного Кавказу. Нагороджений бойовими орденами і медалями.

Дяченко А. М. "За горами гори..." : оповідання, повість (сторінки записника воєнних років) / А. М. Дяченко. – Полтава: "Полтавський літератор", ІВА "Астрей", 2002. – 106 с.

За основу творів взято конкретні факти, дати, ситуації, в яких діють невігдані особи, до того ж земляки-однополчани. В них йдеться про випробування, що випали у перші, найтяжчі роки Великої Вітчизняної війни на долю покоління автора, доцента ПНПУ, лауреата регіональних премій, члена Національної Спілки журналістів України.

Найсильніші враження залишають оповідання про воєнні дії на Кавказі, оскільки війна на рівнині скрізь однакова. У захмарних горах вона особлива в усьому: від спорядження бійця до тактики бою. Цікаво мовою оригіналу в повісті подано психологію людини, яка поступово повертається з того світу до життя.

Автор адресує твори юним землякам – майбутнім захисникам України.

Додаткова інформація на сайтах:

<http://www.ukrlib.com.ua/referats/printout.php?id=426> – Життя і творчість О. Гончара.

<http://ukrclassic.com.ua/katalog/z/zagrebelnij-pavlo/233-pavlo-zagrebelnij-biografiya> – Біографія П. Загребельного.

<http://zz.te.ua/anatolij-dimarov-ya-vse-zhyttya-prozhyv-pid-psevdo-yak-ounivski-voyaky/> – Війна в житті А. Дімарова.

<http://www.kino-teatr.ru/kino/screenwriter/sov/254671/bio/> – Е. Казакевич як сценарист.

http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%BD_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%9B%D0%B5%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 – Біографія В. Кашина.

ХОДИЛА ПІСНЯ ЗІ МНОЮ В БІЙ...

*Під гуркіт гармат у тісних бліндажах,
у напівзруйнованих хатах, у лісах і гаях
фронт пише вірші...*

О. Максимейко

У першому розділі ми представляли воєнну прозу **Олеся Гончара**, ім'я якого носить наша бібліотека. І не можемо не запропонувати увазі користувачів збірку його фронтових поезій, які вперше були оприлюднені 2000 року:

Гончар О. Поетичний пунктир походу : поезії / О. Гончар. – К. : Вид-во "Просвіта", 2000. – 129 с. : фото.

Так було колись названо твори цього фронтового циклу. Автор, вчорашній студент, як відомо, перебував на фронті, в умовах виняткових, дуже суворих. А душа ж прагнула виповісти свої почуття, відгукнутись на довколишнє, зафіксувати – для себе, для друзів – своє пережите:

*У муках, у битвах я, серцем вразливий,
Цілий усесвіт збагнув.*

*Тому ходжу по землі юродивим,
Клену-проклинаю війну.*

*Безглуздя її проклинаю велике,
Лють геростратів нового часу.*

Молоді вірші молодого Гончара, народженого для щасливого життя, любові, але посланого у пекло ХХ віку, у вир війни, співзвучні і сьогодні.

Мріялось авторові, що ця книжка в нього буде першою, а вийшла вона друком через багато років. Думається, що нинішня молодь знайде у цих юнацьких довірливих записах щось близьке своєму серцю.

АРТЕМЕНКО ПЕТРО ІВАНОВИЧ

(02.05.1918, с. Губське Лубенського повіту – 05.04.1942, Лубенщина)

Молодий, співучий за життя поліг...

О. Ющенко

В липні 1941 року був залишений для підпільної роботи в тилу ворога. Виконуючи завдання, Петро Іванович вів активну підривну роботу, писав вірші, якими гнівно картав фашистських загарбників, закликав молодь до боротьби.

На початку 1942 року гестапівці заарештували багатьох підпільників, серед них і Артеменка, а 5 квітня патріотів було страчено. Для нас він навіки залишився двадцятичотирирічним.

1961 року Петра Артеменка посмертно прийнято до Спілки письменників України, на мармуровій дошці Будинку літераторів України сяє золотом ім'я молодого поета. Через рік вийшла його книга "Пісня моєї весни".

Артеменко П. Поезії / П. Артеменко. – К.: Молодь, 1973. – 116 с.

Він не встиг розкрити і повністю виявити своїх поетичних можливостей. Він тільки починав. Найпозитивнішими рисами віршів Артеменка слід вважати теплий, м'який, лагідно-ніжний тон, щирість і глибину почуття, гостре, спостережливе око митця, молоде творче дерзання.

Петро сповна проявив готовність захищати свою землю.

В період тимчасової окупації рідного краю фашистськими загарбниками Петро Артеменко ходив по селах і розповсюджував листівки, виконував під акомпанемент бандури свої вірші, пронизані глибоким оптимізмом, любов'ю до України, вірою в перемогу:

*Великий гнів мого народу
Фашистських гадів спопелить!
Хто посягає на свободу –
Тому не жити!
Фашистам вік не загасити
Життя багате і ясне.
Давно народ мій так говорить:
– Хто сіє вітер – бурю жне!*

ГЕРАСИМЕНКО КОСТЬ МИХАЙЛОВИЧ

(11.05.1907, с. Приходьки Пирятинського р-ну – 26.09.1942, Кавказ)

У липні 1941 року пішов добровольцем на фронт, працював кореспондентом армійських газет, зокрема, газети "Знамя Родины" на Південному фронті. Костю було тяжко поранено на єдиній артерії – дорозі Туапсе-Сочі, що зв'язувала фронт і тил, щодня перебувала під нальотами ворожої авіації. Очевидці стверджують, що 35-річний поет помер від гангрени, не приходячи до пам'яті, похований у братській могилі на Кавказі.

У воєнні роки вийшли збірки "Портрет" (1941), "Легенда" (1941), "На южном фронті" (1942).

Герасименко К. Пам'ять : вибрані поезії / К. Герасименко. – К. : Дніпро, 1977. – 143 с.

Поезії відобразили тривожний час воєнного передгрозя і перших років Великої Вітчизняної війни.

У збірці є вірші патетичного змісту, заклики до помсти і відплати, є вірші-портрети, в яких змальовано рядових героїв великої битви.

Як живі постають з віршів хоробрі воїни, вчорашні робітники або вчорашні хлібороби, сьогодні партизани-месники. Поет у "Пісні українських партизанів" піднявся до високого пафосу, кличучи на боротьбу:

*В ніч, як над степом засвітяться зорі,
Хлопці, збирайтесь в лісах!
Бийте ворога-супостата,
Підривайте, громіть мости!*

Боліло серце у нашого земляка за рідну землю, окуповану фашистськими загарбниками, за полтавців, мордованих чужинцями:

*Умирають і встають заграви.
Гірко в'яне в полі молочай.
У кільці залізного Полтава,
Чоботом чужинця битий край.*

Поет подавав надію крyянам на перемогу над ненависним ворогом:

*Б'ють гармати, палає небо...
Краю рідний, вишневий край,
З "Кобзарем" я іду до тебе,
З словом рідним, простим. Чекай!..*

**МАКСИМЕЙКО ОЛЕКСІЙ ІВАНОВИЧ
(26.05.1921, с. Снітин Лубенського повіту)**

Закінчивши Лубенську фельдшерсько-акушерську школу, в серпні 1941 року пішов на фронт. Був кулеметником в 37-ій армії Південно-Західного фронту, з 1942 року – військовий фельдшер. Брав участь у боях за визволення Кавказу, Польщі, у штурмі Берліна.

В Осетії був двічі важко контужений, від смерті його врятувала осетинська сім'я. Має бойові нагороди.

Фронтіві враження відтворені в поетичних збірниках "У плomenі літ" (1972), "Солдатською ходою" (1986), "Обезсмертив" (2002), публікаціях в періодиці.

**Максимейко О. Обезсмертив : лірика /
О. Максимейко. – К. : Укр. центр духовної
культури, 2002. – 268 с.**

На все життя у поетичний світ Максимейка увійшла війна, яку він пройшов від Сули, Терека до Ельби:

*В уяві постають Кавказькі гори,
Осетія, гірські шляхи круті.
Рік сорок другий – грізний і суровий,
Можливо, найжорстокіший в житті.*

Вражають своєю внутрішньою силою поезії, звернені до матерів, які не дочекалися з війни своїх синів.

Серце колишнього солдата стискається від намірів тих, які "нахабніють без упину" і хочуть "спопелить, скривавлену надміру, Планету Землю у трагічну мить!"

**КАНЕВСЬКИЙ ДАВИД ІСААКОВИЧ
(02.03.1916, м. Лохвиця – 26.12.1944, під Будапештом)**

У діючій армії з 1942 року. Починав лейтенантом, останнє звання – капітан. Був кореспондентом газети 27-ї армії "Мужество", а згодом газети авіаційного з'єднання "Советский пилот" на 2-му Українському фронті. Нагороджений орденом Червоної Зірки та медалями.

Не повернувся з бойового відрядження 26 грудня 1944 року.

Вірші періоду війни увійшли до збірника "Советские поэты, павшие на фронтах Великой Отечественной войны", "Фронтвые дневники" були опубліковані в журналі "Дружба народов".

Каневський Д. І. Вітчизна воїнів : Поезії. Оповідання. Щоденник. Спогади про поета / Д. І. Каневський. – К. : Дніпро, 1987. – 211 с.

Три роки, з дня в день Каневський у дивізіях, батальйонах, полках писав натхненні вірші з передової про патріотизм, героїзм воїнів:

*Вставайте ж, віддані сини!
Життя ім'ям Вітчизни зветься
Йї пронизує глибини серця
У дні священної війни!*

Під Новий 1943 рік Давид написав вірш "Україні", який пронизаний вірою у близьку перемогу над ворогом.

При форсуванні Дніпра Каневський створив один з найкращих поетичних витворів років війни – цикл "З дніпровського зошита". Ось декілька рядків:

*Тут вибухав не тільки простий порох –
Любов і ненависть скипала в битві поруч,
Смертельна суміш та для ворогів!*

З глибокою тугою поет говорив про те лихо, яке принесли фашистські загарбники на українську землю. Це вони зробили рабнями тисячі молодих дівчат.

Давид вірив, що лютий ворог буде переможений, скінчиться ворожа неволя, бо "гармати б'ють, і віриться – буде щасна путь!"

ПЕРВОМАЙСЬКИЙ ЛЕОНІД СОЛОМОНОВИЧ

(17.05.1908, м. Красноград Полтавської губ. – 09.12.1973, Київ)

Учасник війни з 1941 року і до її закінчення. Починав рядовим, останнє звання – майор.

Перебуваючи в діючій армії, працював на радіомовленні Південно-Західного фронту, військовим кореспондентом газети "Правда".

Брав участь в обороні Києва, Сталінграда, у визволенні України, європейських міст – Бухареста, Будапешта, Відня.

Нагороджений багатьма бойовими орденами і медалями.

Враження воєнних років знайшли відображення в романі "Дикий " (1963), збірці "Солдатські пісні" (1946) та інших.

1946 року книги Л. Первомайського були удостоєні Державної премії СРСР.

Первомайський Л. С. Вибрані твори: у 2-х т. / Л. С. Первомайський. – К., 1978. – Т. 1: поезії 1924–1945. – 342 с. : іл.

В кращих віршах воєнного часу відчувається напружений рух почуттів, вибух емоцій, який оновлює і підносить людину. Це може бути гіркий час відступу, коли невимовна скорбота краєла душу:

*Сніг летить і летить... Якщо присуд нащадків суворих
Нас неславою вкриє за відступ від Сяну на Дін,
Хай згадають – не нас подолав своїм підступом ворог,
З цілим світом ми бились в ці роки один на один.*

Інша неординарна ситуація: наступ, наші перші визволені села – зруйновані і спалені ворогом; лежать тіла вбитих мирних людей – замучених, розстріляних, повішених... Радість повернення зливається з великим болем, з безмежним жалем до людей, що витерпіли таке:

*Руїни. Руїни. Руїни.
Морозної ночі пільма.
Від хат залишилися стіни –
Ні стелі, ні вікон нема.
Наше щастя гірке – повертатись по спалених нивах
І гарячою кров'ю своєю їх щедро кропить...*

У поетичному доробку Первомайського воєнного періоду є чимало творів, написаних і в іншій, не трагедійній тональності. У них виразно і яскраво звучить притаманний українському народові оптимізм, його непохитна життєва сила, нев'януче життєлюбство і душевна бадьорість, яка багато сприяла твердості духу людини на війні.

**ПАШКО АНДРІЙ ЄФРЕМОВИЧ
(23.10.1918, м. Полтава – 23.06.1991)**

Учасник війни з вересня 1941 року. Починав рядовим, останнє звання – старший лейтенант. Був радистом, начальником радіостанції стрілецької дивізії. Брав участь в обороні Сталінграда, боях на Курській дузі, у визволенні Харкова і Полтави. Учасник боїв у Польщі, Німеччині, Чехословаччині. Нагороджений бойовими орденами і медалями.

Враження воєнних років відтворені у фронтових поезіях, збірках "Барви життя" (1975), "Грона калини" (1979), "Осінні вогні" (1988):

**Пашко А. Осінні вогні : поезії / А. Пашко.
– Харків : Прапор, 1988. – 71 с.**

Автор яскравим і містким поетичним рядком передав почуття солдата: ненависть до ворога, впевненість у перемозі, відповідальність перед Вітчизною.

Так, героєм був кожен, хто за цих чотири роки не раз дивився смерті в обличчя, хто марив перемогою й звершив її.

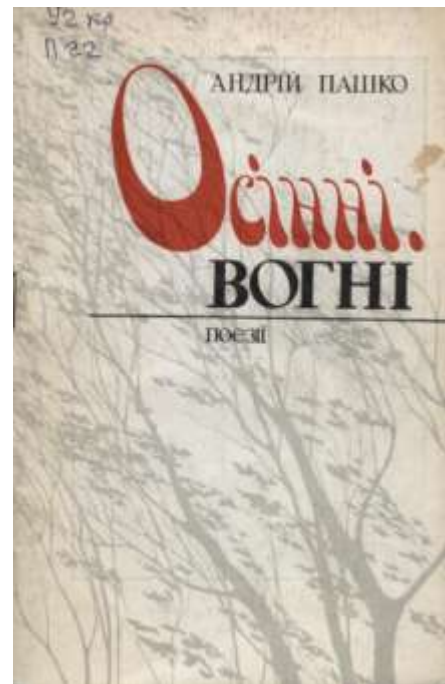
Про тяжкі, кровопролитні бої на Волзі, де 1942 року вирішувалася доля країни, йдеться у поезії "І я долав ту висоту":

*Велика Батьківщина в нас,
Та кожен добре знає:
За Волгою в цей смертний час
Для нас доріг немає!*

Дев'ята гвардійська повітряно-десантна дивізія, в якій воював офіцер-зв'язківець Пашко, звільняла Україну, Полтавщину і він не міг втримати праведного гніву, бачачи злодіяння фашистів:

*Хто забуде зруйновану вами Полтаву,
Чеське Лідіце,
Смертю Освенцім страшний?*

А довгождану радість перемоги над ненависним ворогом поет передав такими словами:

*Був день такий,
І ніч була такою,
Коли гула землі безмежна шир,
Війну кінчали ми
За Ельбою-рікою,
І зазвучало скрізь
Вагоме слово – МИР!*

Додаткова інформація на сайтах:

<http://svitppt.com.ua/biografiya/artemenko-petro-ivanovich-.html> – Петро Артеменко.

http://ukrlit.org/herasymenko_kost_mykhailovych/tvory – Творчість К. Герасименка.

http://aspirantura.org.ua/katalog_kniga_Ukraina_Rossiya_text/maksimeyko-oleksa-ivanovich--divuyusya--yak-vijiv-ya-----lirika----k----ukrainskiy-tsentr-duhovnoi-kulturi--2005----239s-----966-628-120-1-140033.html – Лірика О. Максимейка.

<http://www.lexicon555.com/voina2/kanevsky.html> – Поет-воїн Д. Каневський.

<http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/biografii/part2/042.htm> – Леонід Первомайський.

<http://histpol.narod.ru/person/pers-16/pers16-019.htm> – Біографія А. Пашка.